

Ogenomtänkt pensionspolitik skapar generationskonflikt

Dagens Industri den 16 januari 2024

I höstas meddelade regeringen att pensionsgruppen, som förvaltar det allmänna pensionssystemet, utvidgas till samtliga riksdagspartier. På den nya pensionsgruppens agenda står både höjd avgift till pensionssystemet och hantering av systemets överskott. Det är viktigt att rättvisa mellan generationerna upprätthålls i de förändringar som nu kan genomföras.

I dag är pensionsavgiften 17,21 procent av lönen. Den har varit oförändrad sedan 1990-talets pensionsreform, i enlighet med reformens avsikter. Avgiften betalas dels av arbetsgivarna genom arbetsgivaravgifterna, dels av statskassan. En mindre del går till premiepensionen och investeras för framtiden. Merparten går till inkomstpensionen och används till att betala dagens pensioner.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna vill höja pensionsavgiften till 18,5 procent – en höjning på totalt cirka 20 miljarder om året. En viktig fråga är om avgiftshöjningen bara ska påverka framtida pensioner eller om den ska ha retroaktiv verkan, så att också nuvarande pensioner och redan intjänade pensionsrätter höjs. Skillnaden låter som en teknikalitet, men är av avgörande principiell betydelse.

En retroaktiv höjning skulle innebära att dagens pensionärer får en pension som motsvarar inbetalningar som om de legat på 18,5 procent av lönen i stället för de faktiskt inbetalda 17,21 procent. Om pensionerna höjs retroaktivt skulle äldre generationer alltså få ut mer i pension än de har betalat in, på yngre generationers bekostnad.

En retroaktiv höjning av pensionerna vore att ta ett illavarslande steg tillbaka mot det gamla ATP-systemet, som skrotades för att det inte var finansiellt hållbart. Till skillnad från ATP garanterar dagens pensionssystem inte en viss pensionsnivå i förhållande till lönen. Det är alltså inte korrekt, som ibland påstås, att det finns ett löfte om att den allmänna pensionen ska uppgå till 60 procent av slutlönen. Behovet av retroaktiva höjningar av pensionsavgiften kan också ifrågasättas i ljuset av att pensionärernas ekonomi överlag är god. En nybliven pensionär har en disponibel inkomst som i median uppgår till 90 procent eller mer av inkomsten de hade före pensioneringen.

Det finns andra politiska förslag som kan leda till omfördelning i motsatt riktning som retroaktivt höjda pensioner, från dagens äldre till yngre generationer. SD och KD föreslog före valet höjda avsättningar till premiepensionen. Det kan vara en god idé, eftersom premiepensionen ger riskspridning i förhållande till inkomstpensionen. Problemet är att partierna vill att det ska finansieras med sänkt avgift till inkomstpensionen. Det skulle innebära att man tar av det överskott som äldre generationer byggt upp för att höja pensionerna för yngre generationer.

Om avgifterna till inkomstpensionen exempelvis minskas med 2,5 procentenheter och i stället flyttas till premiepensionen skulle hela systemets överskott ätas upp. Därmed skulle utrymmet för att höja

dagens pensioner genom överskottsutdelning minska, och risken för att pensionssystemets broms ska slå till ökar.

Ett bättre sätt att använda det överskott som byggts upp i inkomstpensionen vore att införa en pensionsgas. Vid förra årsskiftet var tillgångarna 1 350 miljarder kronor, eller 13 procent, större än skulderna. Det överskott som finns har uppstått tack vare de pensionsavgifter som betalats in. Överskottet tillhör spararna och en del av det bör delas ut till dem i form av en högre uppräknings av pensioner och pensionsbehållningar, populärt kallat en gas. Samma personer som tar smällen om bromsen aktiveras bör få del av uppsidan om överskott uppstår. Om det saknas regler för hur överskottet ska hanteras finns det risk för att framtida orättvisor mellan generationerna uppstår. Anledningen är att stora överskott – av politiska skäl – lär leda till någon form av utdelning.

Pensionssystemet berör alla svenskar, betalar varje år ut närmare 400 miljarder kronor och har en balansräkning på 14 000 miljarder. Pensionssystemet är också ett kontrakt mellan generationerna. Därför måste det fredas från politiska lappkast och kortsiktiga lösningar. Det är positivt att samtliga riksdagspartier nu ingår i pensionsgruppen. De måste nu se till att varje generation får en pension som står i proportion till hur mycket de betalat in till systemet.

Johannes Hagen
Jacob Lundberg